

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

[૨૦૧૭] ૧ એસ.સી.આર. ૨૬૫

એમ.ડી. સજ્જાદ @ રાજુ @ સલીમ

વિરુદ્ધ

પશ્ચિમ બંગાળ રાજ્ય

(ક્રિમિનલ અપીલ નંબર ૧૯૫૩ ઓફ ૨૦૧૦)

જાન્યુઆરી ૦૬, ૨૦૧૭

[પિનાકી ચંદ્ર ઘોષ અને ઉદય ઉમેશ લલિત, ન્યાયમૂર્તિશ્રીઓ]

દંડ સંહિતા, ૧૮૬૦: કલમ ૩૦૨ સાથે વાંચતા કલમ ૩૪ – હેઠળ દોષિત
ઠરાવ – ટેસ્ટ આઈડેન્ટિફિકેશન પેરેડ (ઓળખ પેરેડ) યોજવામાં વિલંબ –
અસર – ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી –૮ ના પતિનો મૃતદેહ રસ્તા પર પડેલો મળી

આવ્યો – મૃત્યુ ગળે ટૂંપો આપવાથી અને માથામાં ઈજાઓને કારણે થયું હતું – સંપૂર્ણ પ્રોસિક્યુશનનો કેસ પ્રોસિક્યુશનના સાક્ષીઓની ઓળખ અને ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી –૮ દ્વારા વ્યક્ત કરવામાં આવેલી શંકા પર ટકેલો હતો, જે વ્યવસાયના સંબંધમાં વિવાદમાંથી ઉભી થઈ હતી. પ્રોસિક્યુશનના સાક્ષીઓએ જણાવ્યું હતું કે તેઓએ હત્યાની અગાઉની રાત્રે મૃતકની કંપનીમાં ચાર વ્યક્તિઓને જોઈ હતી અને ટેસ્ટ આઈડેન્ટિફિકેશન પેરેડમાં અપીલકર્તા અને સહ-આરોપીને ઓળખ્યા હતા. નીચલી અદાલતો દ્વારા દોષિત ઠરાવવામાં આવ્યા હતા. અપીલ પર, નિર્ધારિત: પ્રોસિક્યુશનના કોઈ પણ સાક્ષીએ સામાન્ય રીતે ચાર વ્યક્તિઓ અને ખાસ કરીને આરોપીઓના કોઈ પણ ઓળખ ચિહ્નો આપ્યા નહોતા અથવા તેમની વિશેષતાઓ જાહેર કરી નહોતી. આ પ્રોસિક્યુશન સાક્ષીઓની હાજરીમાં વાસ્તવમાં કોઈ ઘટના કે ગુનો બન્યો નહોતો. ઓળખ પેરેડ પોતે હત્યાની ઘટનાના બે મહિના પછી યોજવામાં આવી હતી. તેમની આકસ્મિક મુલાકાત પણ રાત્રે હતી, જેમાં કોઈ ખાસ પ્રસંગ નહોતો કે તેઓ આરોપીઓની વિશેષતાઓ પર ધ્યાન આપે જે પછી તેમના મનમાં નોંધાઈ જાય અને જેથી તેઓ ભવિષ્યની તારીખે તેમને ઓળખી શકે. સંજોગોમાં, આવી માત્ર ઓળખ પ્રોસિક્યુશનના સંપૂર્ણ કેસનો આધાર કે આધારસ્તંભ બની શકતી નથી. ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી –૮ દ્વારા વ્યક્ત કરવામાં આવેલી શંકા પણ અપીલકર્તા સામે દોષિત ઠરાવવા માટે પૂરતી નહોતી. પ્રોસિક્યુશન અપીલકર્તા સામે પોતાનો કેસ સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયું

હોવાથી, અપીલકર્તાને શંકાનો લાભ આપવામાં આવે છે અને તેને તમામ આરોપોમાંથી મુક્ત કરવામાં આવે છે.

ફોજદારી કાયદો: આરોપી-અપીલકર્તાને મુક્તિ – અપીલ ન કરનાર આરોપીને મુક્તિનો દાવો કરવાનો અધિકાર – નિર્ધારિત: જો કેસના મૂલ્યાંકન પર, એવા નિષ્કર્ષ પર પહોંચવામાં આવે કે કોઈ પણ આરોપીને દોષિત ઠેરવવો શક્ય નથી, તો તે નિર્ણયનો લાભ સમાન રીતે સહ-આરોપીને પણ મળવો જોઈએ, ભલે તેણે અપીલ દ્વારા આદેશને પડકાર્યો ન હોય.

અપીલ મંજૂર કરતાં, કોર્ટે નિર્ધારિત કર્યું: ૧. વર્તમાન કેસમાં, ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૩, ૫ અને ૧૬ દ્વારા કરવામાં આવેલી ઓળખ અને ૧૧.૭.૧૯૯૩ અને ૧૨.૭.૧૯૯૩ ની વચ્ચેની રાત્રે મૃતકને ચાર વ્યક્તિઓની કંપનીમાં જોયા હોવાના તેમના વર્ણન સિવાય, બીજું કંઈ નથી જે અપીલકર્તા અને અપીલ ન કરનાર આરોપીની અપરાધ તરફ નિર્દેશ કરી શકે. કબૂલાતનું નિવેદન બાકાત રાખવામાં આવ્યું હોવાથી, સમર્થન આપવા માટે અન્ય કોઈ સામગ્રી નથી. આ બાબત આમ ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૩, ૫ અને ૧૬ દ્વારા ઓળખ પર અને ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૮ દ્વારા વ્યક્ત કરાયેલી શંકા પર ટકેલી છે. ટેસ્ટ આઈડેન્ટિફિકેશન પેરેડ યોજવામાં વિલંબ થયો હતો તે હકીકત ઉપરાંત, એક આકર્ષક બાબત એ છે કે સંબંધિત પ્રોસિક્યુશનના કોઈ પણ સાક્ષીએ તે ચાર

વ્યક્તિઓના સામાન્ય રીતે અને ખાસ કરીને આરોપીઓના કોઈ ઓળખ ચિહ્નો આપ્યા નહોતા અથવા વિશેષતાઓ જાહેર કરી નહોતી. વધુમાં, તે પ્રોસિક્યુશન સાક્ષીઓની હાજરીમાં કોઈ ઘટના કે ગુનો બન્યો નહોતો કે કોઈ ખાસ સંજોગો ઉભા થયા નહોતા જે તેમનું ધ્યાન ખેંચે જેથી તેઓ સંબંધિત આરોપીઓની વિશેષતાઓ અથવા વિશેષ લક્ષણોને નોંધે. તેમની આકસ્મિક મુલાકાત, જેનો આરોપ છે, તે રાત્રે હતી અને માત્ર થોડી ક્ષણો માટે જ હતી. [પેરા ૧૩, ૧૫]

લાલ સિંહ અને અન્ય વિ. ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય (૨૦૦૩) ૧૨ એસસીસી ૫૫૪; સુભાષ વિ. ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય (૧૯૮૭) ૩ એસસીસી ૩૩૧; મુશીર ખાન વિ. મધ્ય પ્રદેશ રાજ્ય (૨૦૧૦) ૨ એસસીસી ૭૪૮ – આધાર રાખેલ છે.

૨. એ સાચું છે કે અમુક કિસ્સાઓમાં આ કોર્ટે અપીલ ન કરનાર આરોપીને પણ લાભ આપ્યો હતો. બિજોય સિંહ કેસમાં, આ કોર્ટે અવલોકન કર્યું હતું કે જો કેસના મૂલ્યાંકન પર, એવા નિષ્કર્ષ પર પહોંચવામાં આવે કે કોઈ પણ આરોપીને દોષિત ઠેરવવો શક્ય નથી, તો તે નિર્ણયનો લાભ સમાન રીતે સહ-આરોપીને પણ મળવો જોઈએ, ભલે તેણે અપીલ દ્વારા આદેશને પડકાર્યો ન હોય. સંજોગોમાં, નીચલી અદાલતો દ્વારા અપીલકર્તા સામે નોંધાયેલ દોષિત ઠરાવવાનો ચુકાદો રદ કરવામાં આવે છે અને તેને તમામ આરોપોમાંથી મુક્ત કરવામાં આવે છે. આ મુક્તિનો લાભ અપીલ ન કરનાર આરોપીને પણ મળશે.

[પેરા ૧૯, ૨૦]

બિજોય સિંહ વિ. બિહાર રાજ્ય (૨૦૦૨) ૮ એસસીસી ૧૪૭; સુરેશ ચૌધરી વિ. બિહાર રાજ્ય (૨૦૦૩) ૪ એસસીસી ૧૨૮; પવન કુમાર વિ. હરિયાણા રાજ્ય (૨૦૦૩) ૧૧ એસસીસી ૨૪૧; મોહિન્દર સિંહ અને અન્ય વિ. પંજાબ રાજ્ય અને અન્ય (૨૦૦૪) ૧૨ એસસીસી ૩૧૧ – આધાર રાખેલ છે.

ક્રિમિનલ અપીલ નંબર ૧૯૫૩ ઓફ ૨૦૧૦.

કલકત્તા હાઈકોર્ટના ૨૦.૦૪.૨૦૧૦ ના રોજ સી.આર.એ. નંબર ૫૩ ઓફ ૧૯૯૭ માં આપેલા ચુકાદા અને આદેશમાંથી.

અપીલકર્તા માટે એડવોકેટ આનંદ ડે, કુમારી રાજેશ્રી એન. રેહ્મા, એ. એન. સિંહ, મેરુસાગર સામંતરાય. પ્રતિવાદી માટે એડવોકેટ મૃણાલ કાંતિ મંડલ, પારિજાત સિન્હા.

કોર્ટનો ચુકાદો ઉદય ઉમેશ લલિત, જે. દ્વારા આપવામાં આવ્યો હતો.

૧. સ્પેશિયલ લીવ દ્વારા આ અપીલ કલકત્તા હાઈકોર્ટ દ્વારા ૨૦.૦૪.૨૦૧૦ ના રોજ પાસ કરવામાં આવેલા ચુકાદા અને આદેશને પડકારે છે, જેમાં અપીલકર્તા દ્વારા પસંદ કરાયેલ ક્રિમિનલ અપીલ નંબર ૫૩ ઓફ ૧૯૯૭ ને ફગાવી દેવામાં આવી હતી અને આમ ઇન્ડિયન પીનલ કોડ (ટૂંકમાં આઈપીસી) ની કલમ ૩૦૨ સાથે વાંચતા કલમ ૩૪ હેઠળ તેની દોષિત ઠરાવવાની અને સજાને સમર્થન આપવામાં આવ્યું હતું.

૨. પ્રોસિક્યુશન મુજબ, ૧૨.૦૭.૧૯૯૩ ના રોજ સવારે ૬.૦૦ વાગ્યે ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૬ ગૌતમ ખેતોએ તેના ઘરની સામેના રસ્તા પર એક મૃતદેહ જોયો હતો, જેના ગળામાં રૂમાલ બાંધેલો હતો. તેણે ઘટનાની જાણ કરી જે ૧૨.૦૭.૧૯૯૩ ના રોજ મુચિપાડા પોલીસ સ્ટેશનની જી.ડી. બુકમાં નોંધવામાં આવી હતી, ત્યારબાદ પોલીસે મૃતદેહ પર તપાસ કરી અને તેને પોસ્ટમોર્ટમ માટે મોકલી દીધો હતો. મૃતદેહના જમણા હાથ પર હિન્દીમાં "રામચંદ્ર સિંહ" લખેલું ટેટૂ હતું. પોસ્ટમોર્ટમ પરીક્ષણ ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૧૮ ડો. રવિન્દ્ર બસુ દ્વારા કરવામાં આવ્યું હતું જેમણે અભિપ્રાય આપ્યો હતો કે મૃત્યુ ગળે ટૂંપો આપવાથી થયું હતું અને લિગેટર માર્ક અને માથાની ઈજાઓ મૃત્યુ પહેલાની હતી.

૩. તે જ દિવસે એટલે કે ૧૨.૦૭.૧૯૯૩ ના રોજ રાત્રે ૧૦.૧૦ વાગ્યે ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી જ જય કિશોર ગિન મુચિપાડા પોલીસ સ્ટેશન આવ્યા અને નિવેદન આપ્યું કે તેણે ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૩ કૈલાશ શ્રીવાસ્તવ અને ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૧૬ શ્યામલાલ યાદવ વચ્ચેની વાતચીત સાંભળી હતી જે સૂચવે છે કે તેમને ઘટના વિશે માહિતી હતી. તપાસ અધિકારી ૧૩.૦૭.૧૯૯૩ ના રોજ ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૧૬ કૈલાશ શ્રીવાસ્તવ અને ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૬ શ્યામલાલ યાદવ બંનેને શોધી શક્યા હતા. આ બંને સાક્ષીઓ મુજબ, તેઓએ અકુર દત્તા લેનમાં એક મીઠાઈની દુકાન પાસે ટેક્સીમાંથી એક વૃદ્ધ માણસ અને અન્ય ચાર વ્યક્તિઓને ઉતરતા જોયા હતા અને તે વૃદ્ધ માણસ, જે નશાની હાલતમાં હતો, તેને અન્ય વ્યક્તિઓ દ્વારા લઈ જવામાં આવ્યો હતો. આ સાક્ષીઓ મુજબ, ટેક્સીનો નંબર ૩૧૫૭ હતો. ત્યારબાદ તપાસ અધિકારીએ ટેક્સી ડ્રાઈવર, એટલે કે ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૫ લક્ષ્મીનારાયણ ડે ને શોધી કાઢ્યો, જેમણે જણાવ્યું હતું કે ૧૧.૦૭.૧૯૯૩ અને ૧૨.૦૭.૧૯૯૩ ની વચ્ચેની રાત્રે પાંચ વ્યક્તિઓ તેની ટેક્સીમાં સવાર થયા હતા, ચાર વ્યક્તિઓ વચમાં નાના હતા, જ્યારે એક વૃદ્ધ માણસ હતો. આ સાક્ષી મુજબ તેમની વચ્ચે થોડી તકરાર થઈ હતી; કે મીઠાઈની દુકાન પાસે તેઓ બધા ઉતરી ગયા હતા અને જ્યારે તેઓ પાછા આવ્યા ત્યારે તેમાંથી માત્ર ચાર જ પાછા ફર્યા હતા. ત્યારબાદ તેણે તેમને રાજબજારમાં ઉતાર્યા હતા.

૪. ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૮ સરસ્વતી સિંહે ૧૬.૦૭.૧૯૯૩ ના રોજ અહેવાલ દાખલ કર્યો કે તેનો પતિ રામચંદ્ર સિંહ ૧૧.૦૭.૧૯૯૩ થી ગુમ હતો. બે દિવસ પછી તેને પોલીસ સ્ટેશન બોલાવવામાં આવી અને કેટલીક તસવીરો બતાવવામાં આવી પરંતુ તે તસવીર ઓળખી શકી નહીં. થોડા દિવસો પછી, તે ફરીથી તેના ભત્રીજા સાથે પોલીસ સ્ટેશન ગઈ જેણે તસવીરને રામચંદ્ર સિંહની હોવાનું ઓળખી કાઢ્યું, જે ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૮ સરસ્વતી સિંહના પતિ હતા.

૫. ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૮ સરસ્વતી સિંહ દ્વારા વ્યક્ત કરાયેલ શંકાના આધારે અપીલકર્તા મોહમ્મદ સજ્જાદ અને એક એસકે સાહિદ @ બાબલુ ની અનુક્રમે ૦૯.૦૯.૧૯૯૩ અને ૧૧.૦૯.૧૯૯૩ ના રોજ ધરપકડ કરવામાં આવી હતી. આ બંને વ્યક્તિઓને ૦૬.૧૦.૧૯૯૩ ના રોજ ટેસ્ટ આઈડેન્ટિફિકેશન પેરેડમાં મૂકવામાં આવ્યા હતા જેમાં ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૩, ૫ અને ૧૬ એ તેમને ઓળખી કાઢ્યા હતા. તપાસ પૂર્ણ થયા પછી અપીલકર્તા અને એસકે સાહિદ @ બાબલુ વિરુદ્ધ આઈપીસીની કલમ ૩૦૨ સાથે વાંચતા કલમ ૩૪ હેઠળ ગુનાઓ માટે ચાર્જ-શીટ દાખલ કરવામાં આવી હતી, જ્યારે ત્રણ વ્યક્તિઓ, એટલે કે મોહમ્મદ સેહઝાદા, શેખ કાલુ અને શેખ પંચુ ફરાર હોવાનું જણાવાયું હતું અને તેમને ઘોષિત ગુનેગાર જાહેર કરવામાં આવ્યા હતા.

૬. પ્રોસિક્યુશને મુખ્યત્વે ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૩, ૫, ૮ અને ૧૬ ની જુબાની

પર આધાર રાખ્યો હતો. ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૩ કૈલાશ શ્રીવાસ્તવે તેમના નિવેદનમાં નીચે મુજબ જણાવ્યું: "હું ૮, ગોપી લેન, બોબજાર, કલકત્તા ખાતે રહું છું. હું પ્લમ્બર છું. હું હરિપાદ દાસને ઓળખું છું. તે મારા અગાઉના એમ્પ્લોયર હતા. હું ૮, ગોપી બોસ લેન, કલકત્તા ખાતે સૂઈ જાઉં છું. ૧૧.૦૭.૧૯૯૩ ની રાત્રે એક ઘટના બની હતી. તે રાત્રે હરિપાદ દાસના પેટમાં દુખાવો હતો. હરિપાદ દાસ ૩, ન્યુ બોબજાર લેનમાં રહે છે, જે મારા નિવાસસ્થાનની નજીક છે. તે રાત્રે લગભગ ૧૨/૧૨:૧૫ વાગ્યે એક માણસ હરિપાદ પાસેથી આવ્યો અને મને ઊંઘમાંથી જગાડ્યો. હું તે માણસ સાથે હરિપાદના ઘરે ગયો. હરિપાદે મને કહ્યું કે તેમને પેટના દુખાવા માટે તરત જ હોસ્પિટલમાં દાખલ કરવા જોઈએ. પછી હું હરિપાદને હોસ્પિટલ લઈ જવા માટે ટેક્સી શોધવા ગયો. શ્યામલાલ યાદવ ડ્રાઈવર છે. હરિપાદ દાસ પ્લમ્બર કોન્ટ્રાક્ટર છે. અમે ટેક્સી માટે નિર્મલ ચ. સ્ટ્રીટ તરફ ગયા. અમે એક ટેક્સી નિર્મલ ચ. સ્ટ્રીટથી અકુર દત્તા લેનમાં પ્રવેશતી જોઈ. અમે પણ ટેક્સી પકડવા માટે અકુર દત્તા લેનમાં પ્રવેશ્યા. અમે ટેક્સીને અકુર દત્તા લેનમાં મીઠાઈની દુકાન પાસે ઉભી રહેલી જોઈ. અમે લગભગ ૫ વ્યક્તિઓને ટેક્સીમાંથી ઉતરતા જોયા. અમે દઈને હોસ્પિટલ લઈ જવા માટે ટેક્સી ભાડે રાખવા ટેક્સી ડ્રાઈવર પાસે પહોંચ્યા. ટેક્સી ડ્રાઈવરે દઈને હોસ્પિટલ લઈ જવાની ના પાડી. ટેક્સીમાંથી ઉતરેલા અન્ય વ્યક્તિઓ પણ અમારી સાથે નારાજ થયા અને અમને જતા રહેવા કહ્યું કારણ કે તેઓ પરત મુસાફરી માટે ટેક્સી લેશે. ટેક્સીમાં

એક વૃદ્ધ માણસ હતો. અને અન્ય ૪ વ્યક્તિઓએ અમને જતા રહેવાનું કહીને ખીજવ્યા. અમને તે વૃદ્ધ માણસ નશાની હાલતમાં મળ્યો. અન્ય વ્યક્તિઓ ત્યાં હાજર હોવાથી વૃદ્ધ માણસને ટેક્સીમાંથી બહાર કાઢવામાં આવ્યો હતો. પછી અમે તે ટેક્સીનો નંબર નોંધીને ત્યાંથી આવ્યા. ટેક્સીનો નંબર ૩૧૫૭ હતો. અમે તે ટેક્સીનો નંબર નોંધ્યો કારણ કે ડ્રાઈવરે દર્દીને હોસ્પિટલ લઈ જવાની ના પાડી હતી, આ વિચાર સાથે કે આપણે ડ્રાઈવર વિરુદ્ધ ડાયરી દાખલ કરવી જોઈએ. અમે તે વ્યક્તિઓને રસ્તા પર બળતી ઈલેક્ટ્રિક લાઈટ દ્વારા જોયા. જો હું હવે તે વ્યક્તિઓમાંથી કોઈને જોઉં તો હું તે વ્યક્તિઓને ઓળખી શકું છું જે તે રાત્રે ટેક્સીમાંથી ઉતરી હતી."

ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૧૬ શ્યામલાલ ચાદવે ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૩ કૈલાશ શ્રીવાસ્તવના વર્ણનને સમર્થન આપ્યું અને સમાન લાઈનો પર જુબાની આપી. ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૫ લક્ષ્મીનારાયણ ડે એ જુબાની આપી કે ૧૧.૦૭.૧૯૯૩ અને ૧૨.૦૭.૧૯૯૩ ની વચ્ચેની રાત્રે પાંચ વ્યક્તિઓ તેની ટેક્સીમાં સવાર થયા હતા. તેણે એ હકીકત પર પણ જુબાની આપી કે જ્યારે ટેક્સી મીઠાઈની દુકાન પાસે ઉભી હતી ત્યારે બે વ્યક્તિઓ તેની ટેક્સી ભાડે લેવા આવ્યા હતા અને તે વ્યક્તિઓ સાથે થોડી તકરાર થઈ હતી.

૭. ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૮ સરસ્વતી સિંહે તેના નિવેદનમાં નીચે મુજબ

જણાવ્યું: "મારા પતિની પગારની આવક અમારા પરિવારને જાળવવા માટે પૂરતી નહોતી. પારિવારિક ખર્ચ પૂરો કરવા માટે આવક મેળવવા માટે, હું સ્કોટ લેન માર્કેટમાંથી કેરોસીન તેલ ખરીદતી હતી અને તેને મારા નિવાસસ્થાને ઊંચી કિંમતે વેચતી હતી. હું દરરોજ ૩૦/૪૦ રૂપિયાનો નફો કમાતી હતી. કેરોસીન તેલમાં મારા વ્યવસાય દરમિયાન, મેં એક છોકરા સાથે ઓળખાણ કરી જે તે માર્કેટમાં કેરોસીન તેલ વેચતો હતો. તેનું નામ રાજુ છે જે મેં તેની પાસેથી જાણ્યું હતું. રાજુ અન્ય છોકરાઓ સાથે કેરોસીનમાં મારા વ્યવસાયના સંબંધમાં અમારા ઘરે આવતો હતો. મેં રાજુની સાથે આવતા તે વ્યક્તિઓના નામની પૂછપરછ કરી અને તેની પાસેથી જાણ્યું કે તેમાંથી એક સાહજાદ હતો, બીજો બાબલુ હતો, બીજો પંચુ હતો અને બીજો કાલુ હતો. હું રાજુ પાસેથી કેરોસીન તેલ ખરીદતી હતી કારણ કે તે મને અન્ય કરતા સસ્તા ભાવે તેલ વેચતો હતો."

તેણે વધુમાં જણાવ્યું કે ઉપરોક્ત વ્યવસાયના સંબંધમાં રાજુ સાથે કેટલાક વિવાદો હતા. તેના પતિના ગુમ થવા અને ત્યારબાદ તેના દ્વારા લેવામાં આવેલા પગલાં અંગે તેણે નીચે મુજબ જણાવ્યું: "મારા પતિનું અમારા ઘરે મૃત્યુ થયું નહોતું. ૧૧ જુલાઈ ૧૯૯૩ ની રાત્રે, મારા પતિ ઘરે પાછા ફર્યા નહોતા. ક્યારેક મારા પતિ ઘરેથી બહાર રાત વિતાવતા હતા પરંતુ તેઓ નિયમિતપણે ઘરે પાછા આવતા હતા. બીજા દિવસે હું ડાયરી દાખલ કરવા માટે પોલીસ સ્ટેશન ગઈ. જ્યારે હું ત્યાં ટ્રેસમાં એક પોલીસ અધિકારીને મળી જે પી.એસ. ની બહાર જઈ

રહ્યા હતા ત્યારે મેં તેમને કહ્યું કે મારા પતિ તે રાત્રે ઘરે પાછા ફર્યા નથી અને મારે ડાયરી બનાવવી છે. તેમણે મને પૂછ્યું કે શું મારા પતિ દારૂ પીતા હતા કે નહીં અને મેં તેમને કહ્યું કે મારા પતિ દારૂ પીતા હતા. તેમણે મને મારા પતિ માટે પોલીસ સ્ટેશનમાં અને હોસ્પિટલમાં શોધવાની સલાહ આપી. ત્યારબાદ, હું એન્ટાલી પોલીસ સ્ટેશન ગઈ પરંતુ મને મારા પતિ ત્યાં મળ્યા નહીં. પછી હું ફરીથી બોબજાર પી.એસ. ગઈ પરંતુ મને મારા પતિ ત્યાં મળ્યા નહીં. પછી હું એમ્હર્સ્ટ સ્ટ્રીટ પી.એસ. ગઈ અને ત્યાંથી હું જોરાસાંકો પી.એસ. ગઈ પરંતુ મને મારા પતિ ક્યાંય મળ્યા નહીં. બીજા દિવસે હું મારા સંબંધીના ઘરે ગઈ. હું મારા પતિની બહેનના ઘરે ભવાનીપોર ગઈ. તેઓએ મને જાણ કરી કે મારા પતિ તેમના ઘરે ગયા નહોતા અને મને બાબત ડાયરાઈઝ કરવાનું કહ્યું. પછી હું ચંદનનગર ગઈ ત્યાંથી મારા પતિના સહ-ગ્રામજનો રહેતા હતા પરંતુ મને મારા પતિ ત્યાં પણ મળ્યા નહીં. હું મેડિકલ કોલેજ હોસ્પિટલ પણ ગઈ, પછી કેમ્પબેલ હોસ્પિટલ ગઈ. મેં મારા પતિ માટે પી.જી. હોસ્પિટલમાં પણ શોધ કરી પરંતુ મને મારા પતિ ક્યાંય મળ્યા નહીં. તે મહિનાની ૧૬ તારીખે મારા પતિની બહેનનો પુત્ર અમારા ઘરે આવ્યો અને બાબત ડાયરાઈઝ ન કરવા બદલ મને ખીજવ્યો. પછી હું મુચિપાડા પી.એસ. ગઈ અને ડાયરી દાખલ કરી. ૨ દિવસ પછી મને પી.એસ. થી બોલાવવામાં આવી, મને પી.એસ. માં કેટલીક તસવીરો બતાવવામાં આવી. જેમ કે હું તસવીરમાંથી વ્યક્તિને દૂરથી ઓળખી શકી નહીં, મેં પોલીસને મારા પતિની બહેનના પુત્રને બોલાવવા કહ્યું જે તસવીરમાંથી તે

વ્યક્તિને ઓળખી શકે કારણ કે મને આંખની દ્રષ્ટિમાં ખામી છે. મારા પતિની બહેનનો પુત્ર પછી તે મહિનાની ૨૪ તારીખે અમારી પાસે આવ્યો. હું તેની સાથે પોલીસ સ્ટેશન ગઈ અને તેણે તસવીરો જોઈ અને તસવીરની તસવીરને તેના મામા એટલે કે મારા પતિ તરીકે ઓળખી. પછી હું શિબ કુમાર સિંહ, મારા પતિની બહેનના પુત્ર સાથે એન.આર.એસ. હોસ્પિટલ (કેમ્પબેલ) ગઈ. પછી મેં હોસ્પિટલમાં તસવીર સાથે સરખામણી કરીને શરીરને મારા પતિના મૃતદેહ તરીકે ઓળખ્યું....."

૮. પ્રોસિક્યુશને એસકે સાહિદ @ બાબલુ દ્વારા આઈપીસીની કલમ ૧૬૪ હેઠળ આપવામાં આવેલી કબૂલાતનો પણ ઉપયોગ કર્યો જે ૨૭.૦૯.૯૩ ના રોજ ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૧૯, તત્કાલીન ચીફ મેટ્રોપોલિટન મેજિસ્ટ્રેટ, કલકત્તા દ્વારા નોંધવામાં આવી હતી. જ્યાં સુધી ટેસ્ટ આઈડેન્ટિફિકેશનનો સંબંધ છે, પ્રોસિક્યુશને ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૧૭, મેટ્રોપોલિટન મેજિસ્ટ્રેટ કલકત્તાની જુબાની પર આધાર રાખ્યો હતો જેમણે જુબાની આપી હતી કે ટેસ્ટ આઈડેન્ટિફિકેશન પરેડમાં ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૫ લક્ષ્મી નારાયણ ડે અને ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૩ કૈલાશ શ્રીવાસ્તવ બંને આરોપીઓને ઓળખી શક્યા હતા જ્યારે ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૧૬ શ્યામલાલ યાદવ માત્ર અપીલકર્તાને જ ઓળખી શક્યા હતા.

૯. રેકૉર્ડ પરની સામગ્રી પર વિચાર કર્યા પછી ટ્રાયલ કોર્ટ શોધી કાઢ્યું કે પ્રોસિક્યુશન બંને આરોપીઓ સામે પોતાનો કેસ સાબિત કરવામાં સફળ રહ્યું છે. જોકે કબૂલાત અંગેનો પુરાવો ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા બાકાત રાખવામાં આવ્યો હતો, તેણે આરોપીઓની ઓળખ અંગેના ત્રણ સાક્ષીઓ, એટલે કે ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૩, ૫ અને ૧૬ ના પુરાવાને વિશ્વાસપાત્ર ગણાવ્યા હતા. તેણે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું:

"એ સાચું છે કે ટેસ્ટ આઈડેન્ટિફિકેશન પેરેડ હત્યાની ઘટનાના બે મહિના પછી યોજવામાં આવી હતી પરંતુ આરોપીઓ ફરાર હતા અને તેમની ૯ સપ્ટેમ્બર અને ૧૧ સપ્ટેમ્બરના રોજ ધરપકડ કરવામાં આવી હતી અને ટેસ્ટ આઈડેન્ટિફિકેશન પેરેડ ૬ ઓક્ટોબર, ૧૯૯૩ ના રોજ યોજવામાં આવી હતી. એ પણ સાચું છે કે સાક્ષીઓએ પોલીસ સમક્ષ તેમના નિવેદનમાં આરોપીનું કોઈ વર્ણન જાહેર કર્યું નથી અથવા આપ્યું નથી. પરંતુ એ હકીકત કે આરોપીઓ સાક્ષીઓ દ્વારા કોર્ટમાં ઓળખવામાં આવ્યા હતા જે મૂળભૂત પુરાવો છે અને ટેસ્ટ આઈડેન્ટિફિકેશન પેરેડની કાર્યવાહીનો ઉપયોગ પુષ્ટિકારક પુરાવા તરીકે થાય છે. પરંતુ, અહીં એ પણ યાદ રાખવું જોઈએ કે આ પ્રોસિક્યુશનની બાજુમાં માત્ર પુરાવો નથી કારણ કે પ્રોસિક્યુશનનો કેસ સંજોગોના પુરાવા પર ટકેલો છે અને ત્રણ ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ની આરોપીની ઓળખના પુરાવા ઉપરાંત જે સંજોગોની સાંકળની

માત્ર એક કડી છે, જ્યારે અન્ય નામો પણ છે જેણે સાંકળ પૂર્ણ કરી છે. હું અહીં પુનરોચ્ચાર કરું છું કે આરોપીઓના નામ વિધવાના નિવેદનમાંથી બહાર આવ્યા છે, જેમણે ઘટનાનું આબેહૂબ વર્ણન આપ્યું છે કે કેવી રીતે તેઓ (આરોપી) કેરોસીન તેલમાં વ્યવહાર કરતી વખતે તેના પરિવારની નજીક આવ્યા હતા અને તેણી દ્વારા આભારી આરોપીઓનો હેતુ તેના પતિની હત્યા કરવાનો પૈસા પડાવવા અને અન્ય કેટલાક જઘન્ય ગુનાઓ કરવા માટે હતો જેની ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૧૦ એ તેના પુરાવામાં જણાવ્યું છે. તેથી, જ્યારે સંજોગોના પુરાવાની સંપૂર્ણ સાંકળ પૂર્ણ થાય છે, ત્યારે જ્યાં સુધી અવિશ્વાસનું કોઈ સ્પષ્ટ ઉદાહરણ ન હોય ત્યાં સુધી કોઈપણ કડીને અલગથી પડકારવી નિર્રથક છે."

૧૦. એ સંજોગો કે મૃતકને અપીલકર્તા અને એસકે સાહિદ @ બાબલુ સહિત ચાર વ્યક્તિઓની કંપનીમાં છેલ્લે જોવામાં આવ્યો હતો અને અપીલકર્તાનો ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૮, મૃતકની પત્ની સાથે વિવાદ હતો, તેણે ટ્રાયલ કોર્ટમાં પ્રોસિક્યુશનનો કેસ સ્વીકારવામાં મહત્વની ભૂમિકા ભજવી હતી. ટ્રાયલ કોર્ટે એસકે સાહિદ @ બાબલુ ની કબૂલાત પર વિશ્વાસ રાખવો સલામત માન્યો નહોતો. ટ્રાયલ કોર્ટે તેના ૧૯.૧૨.૧૯૯૬ ના ચુકાદા દ્વારા અપીલકર્તા અને એસકે સાહિદ @ બાબલુ ને આઈપીસીની કલમ ૩૦૨ સાથે વાંચતા કલમ ૩૪

હેઠળ ગુનાઓ માટે દોષિત ઠેરવ્યા હતા. પક્ષકારોને સાંભળ્યા પછી, ટ્રાયલ કોર્ટે તેના ૨૩.૧૨.૯૬ ના આદેશ દ્વારા બંને આરોપીઓને આજીવન કેદની સજા ફટકારી હતી અને દરેકને ૫,૦૦૦/- રૂપિયાનો દંડ ભરવાનો આદેશ આપ્યો હતો, જેની ચુકવણી કરવામાં નિષ્ફળ જતાં છ મહિનાની સખત કેદની સજા ભોગવવી પડશે.

૧૧. એવું જણાય છે કે એસકે સાહિદ @ બાબલુ એ તેની દોષિત ઠરાવવાની અને સજા સામે કોઈ અપીલ કરી નહોતી જ્યારે અપીલકર્તાએ ક્રિમિનલ અપીલ નંબર ૫૩ ઓફ ૧૯૯૭ દાખલ કરીને તેની દોષિત ઠરાવવાની અને સજાને પડકારી હતી. હાઈકોર્ટે ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા લેવાયેલ અભિગમને સમર્થન આપ્યું અને ૨૦.૦૪.૨૦૧૦ ના તેના ચુકાદા દ્વારા સદર ક્રિમિનલ અપીલને ફગાવી દીધી જે હાલમાં અપીલ હેઠળ છે.

૧૨. અપીલકર્તા માટે હાજર રહેલા એડવોકેટ આનંદ ડે એ રજૂઆત કરી હતી કે સંપૂર્ણ કેસ ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૮ સરસ્વતી સિંહ દ્વારા વ્યવસાયના સંબંધમાં કેટલાક વિવાદોમાંથી ઉભી થયેલી શંકા અને ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૩, ૫ અને ૧૬ દ્વારા ઓળખ પર ટકેલો છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે ટેસ્ટ આઈડેન્ટિફિકેશન પેરેડ ઘટનાના અઢી મહિનાથી વધુ સમય પછી અને કોઈપણ સંજોગોમાં આરોપીની ધરપકડના ૨૫ દિવસ પછી યોજવામાં આવી હતી. તેની

રજૂઆતમાં, આવી ટેસ્ટ આઈડેન્ટિફિકેશન પેરેડ સંપૂર્ણપણે ખામીયુક્ત હતી. એક તીક્ષ્ણ પ્રશ્ન પર કે જો અપીલકર્તા મુકિતને પાત્ર હોય તો શું આવી મુકિત અન્ય આરોપીના ફાયદામાં જશે જેણે અપીલ પણ કરી નહોતી, પ્રતિવાદી-રાજ્ય માટે હાજર રહેલા એડવોકેટ મૃણાલ કાંતિ મંડલે સકારાત્મક જવાબ આપ્યો હતો.

૧૩. વર્તમાન કેસમાં, ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૩, ૫ અને ૧૬ દ્વારા ઓળખ અને ૧૧.૭.૧૯૯૩ અને ૧૨.૭.૧૯૯૩ ની વચ્ચેની રાત્રે મૃતકને ચાર વ્યક્તિઓની કંપનીમાં જોયા હોવાના તેમના વર્ણન સિવાય, બીજું કંઈ નથી જે અપીલકર્તા અને એસકે સાહિદ @ બાબલુ ની અપરાધ તરફ નિર્દેશ કરી શકે. કબૂલાતનું નિવેદન બાકાત રાખવામાં આવ્યું હોવાથી, સમર્થન આપવા માટે અન્ય કોઈ સામગ્રી નથી. આ બાબત આમ ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૩, ૫ અને ૧૬ દ્વારા ઓળખ પર અને ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૮ સરસ્વતી સિંહ દ્વારા વ્યક્ત કરાયેલી શંકા પર ટકેલી છે.

૧૪. લાલ સિંહ અને અન્ય વિ. ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય કેસમાં, આ કોર્ટે પેરા ૨૮ અને ૪૩ માં ટેસ્ટ આઈડેન્ટિફિકેશન પેરેડને આપવાના મૂલ્ય કે વજન અને આવી ટેસ્ટ આઈડેન્ટિફિકેશન પેરેડ યોજવામાં વિલંબની અસર અંગે વ્યવહાર કર્યો હતો. સદર પેરા નીચે મુજબ છે:—

"૨૮. આગામી પ્રશ્ન એ છે કે શું પ્રોસિક્યુશને વાજબી શંકાથી પર સાબિત કર્યું છે કે અપીલકર્તા વાસ્તવિક ગુનેગાર છે. ટેસ્ટ આઈડેન્ટિફિકેશન પેરેડને આપવાનું મૂલ્ય દરેક કેસના તથ્યો અને સંજોગો પર આધાર રાખે છે અને કોઈ સખત અને ઝડપી નિયમ નક્કી કરી શકાતો નથી. કોર્ટે કેસના તથ્યોની તપાસ કરવી પડશે કે શું સાક્ષીઓ પાસે આરોપીને ઓળખવા માટે પૂરતી તક હતી. કોર્ટે ટેસ્ટ આઈડેન્ટિફિકેશન પેરેડ યોજતા પહેલા સાક્ષીઓને બતાવવામાં આવ્યા હોવાની શક્યતાને પણ નકારી કાઢવી પડશે. જ્યાં ટેસ્ટ આઈડેન્ટિફિકેશન પેરેડ યોજવામાં અસાધારણ વિલંબ થાય છે, ત્યાં કોર્ટે ન્યાયના કસુવાડાને રોકવા માટે સાવચેતીભર્યો અભિગમ અપનાવવો જ પડશે. અસાધારણ વિલંબના કિસ્સામાં, એવું બની શકે કે સાક્ષીઓ ટેસ્ટ આઈડેન્ટિફિકેશન પેરેડમાં ઓળખ માટે મૂકવામાં આવેલા આરોપીની વિશેષતાઓ ભૂલી જાય. આ, જોકે, કોઈ નિશ્ચિત નિયમ નથી કારણ કે તે દરેક કેસના તથ્યો અને સાક્ષીઓ પાસે આરોપીની વિશેષતાઓ નોંધવાની તક અને જે સંજોગોમાં તેઓએ આરોપીને ગુનો કરતા જોયા હતા તેના પર આધાર રાખે છે. જ્યાં સાક્ષીને ગુનાના સમયે આરોપીની માત્ર એક ઝલક મળી હોય, ત્યાં ટેસ્ટ આઈડેન્ટિફિકેશન પેરેડ યોજવામાં વિલંબને

ગંભીરતાથી જોવો જોઈએ. જોકે, જ્યાં કોર્ટ સંતુષ્ટ હોય કે સાક્ષીઓ પાસે ગુનાના સમયે આરોપીને જોવાની પૂરતી તક હતી અને ભૂલભરેલી ઓળખની કોઈ શક્યતા નથી, ત્યાં ટેસ્ટ આઈડેન્ટિફિકેશન પેરેડ યોજવામાં વિલંબને ઘાતક ગણી શકાય નહીં. તે બધું દરેક કેસના તથ્યો અને સંજોગો પર આધાર રાખે છે.

૪૩. આમ તે જોવામાં આવશે કે ઓળખનો પુરાવો દરેક કેસના વિશિષ્ટ તથ્યો અને સંજોગોમાં વિચારવો પડશે. જોકે ટેસ્ટ આઈડેન્ટિફિકેશન પેરેડ શક્ય તેટલી વહેલી તકે યોજવી ઇચ્છનીય છે, પરંતુ આ બાબતે કોઈ સખત અને ઝડપી નિયમ નક્કી કરી શકાતો નથી. જો વિલંબ અસાધારણ હોય અને આરોપી સાક્ષીઓને બતાવવામાં આવ્યો હોવાની શક્યતાને સાબિત કરતા પુરાવા હોય, તો કોર્ટ આવા પુરાવાને આધારે કાર્ય કરી શકે નહીં. વધુમાં, જે કિસ્સાઓમાં દોષિત ઠરાવવાનો આધાર માત્ર કોર્ટમાં ઓળખ પર જ નથી, પરંતુ અન્ય પુષ્ટિકારક પુરાવાઓ પર છે, જેમ કે લૂંટેલી વસ્તુઓની વસૂલાત, તે અલગ સ્તરે છે અને કોર્ટે પુરાવાઓને સંપૂર્ણ રીતે વિચારવા પડશે."

૧૫. પ્રસ્તુત કેસમાં, ટેસ્ટ આઈડેન્ટિફિકેશન પેરેડ યોજવામાં વિલંબ થયો હતો

તે હકીકત ઉપરાંત, એક આકર્ષક બાબત એ છે કે પ્રોસિક્યુશનના સંબંધિત કોઈ પણ સાક્ષીએ કોઈ ઓળખ ચિહ્નો આપ્યા નહોતા અથવા તે ચાર વ્યક્તિઓની સામાન્ય રીતે અને ખાસ કરીને આરોપીઓની વિશેષતાઓ જાહેર કરી નહોતી. વધુમાં, તે પ્રોસિક્યુશન સાક્ષીઓની હાજરીમાં કોઈ ઘટના કે ગુનો બન્યો નહોતો કે કોઈ ખાસ સંજોગો ઉભા થયા નહોતા જે તેમનું ધ્યાન ખેંચે જેથી તેઓ સંબંધિત આરોપીઓની વિશેષતાઓ અથવા વિશેષ લક્ષણોને નોંધે. તેમની આકસ્મિક મુલાકાત, જેનો આરોપ છે, તે રાત્રે હતી અને માત્ર થોડી ક્ષણો માટે જ હતી.

૧૬. સુભાષ વિ. ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય કેસમાં, વિલંબ તેમજ ઓળખ માટે કોઈપણ વિશેષ સુવિધાઓના અભાવના પાસાઓ અને તેની અસર આ કોર્ટ દ્વારા પેરા ૮ અને ૯ માં નીચે મુજબ વિચારવામાં આવી હતી:—

"૮. આ ખામી સિવાય અમને વધુ જણાય છે કે શિવ શંકરને ટેસ્ટ આઈડેન્ટિફિકેશન પેરેડમાં તરત જ મૂકવામાં આવ્યો નહોતો. ઓળખ પેરેડ તેની ધરપકડના ત્રણ અઠવાડિયા પછી યોજવામાં આવી છે અને ટેસ્ટ આઈડેન્ટિફિકેશન પેરેડ યોજવામાં થયેલા વિલંબ માટે કોઈ ખુલાસો આપવામાં આવ્યો નથી. તેથી, એવી શંકા માટે અવકાશ છે કે શું ઓળખ પેરેડ યોજવામાં વિલંબ ઓળખ કરનાર સાક્ષીઓને

પોલીસ લોક-અપમાં અથવા જેલના પરિસરમાં તેને જોવાની અને તેની વિશેષતાઓની નોંધ લેવાની તક આપવા માટે હતો.

૯. આ બધી બાબતો ઉપરાંત એ હકીકત રહે છે કે ઘટનાની તારીખ જ્યારે સાક્ષીઓએ શિવ શંકરને થોડી મિનિટો માટે જોયો હતો અને ટેસ્ટ આઈડેન્ટિફિકેશન પેરેડની તારીખ વચ્ચે ઘણો લાંબો સમયગાળો વીતી ગયો હતો. તે, નિઃશંકપણે, સાચું છે કે ત્રણેય સાક્ષીઓએ ઓળખ પેરેડમાં શિવ શંકરને યોગ્ય રીતે ઓળખી લીધા હતા પરંતુ એ ધ્યાનમાં રાખવું જરૂરી છે કે અંતરાલ દરમિયાન લગભગ ૪ મહિના વીતી ગયા હતા. અહીં એ ઉલ્લેખ કરવો સુસંગત છે કે એક્ઝિબિટ ખા-૧ માં કે તપાસ દરમિયાન તેમના નિવેદનોમાં, સાક્ષીઓએ શિવ શંકરની કોઈ વર્ણનાત્મક વિગતો આપી નથી. સેશન ૪૪ સમક્ષ જુબાની આપતી વખતે તેઓએ જણાવ્યું છે કે શિવ શંકર એક ઉંચો વ્યક્તિ હતો અને તેનો રંગ "સેલો" (પીળો) હતો. જો આ વિશેષતાઓને કારણે સાક્ષીઓ ઓળખ પેરેડમાં શિવ શંકરને ઓળખી શક્યા હોય, તો તેઓએ ચોક્કસપણે તેમના વિશે સૌથી વહેલા સમયે ઉલ્લેખ કર્યો હોત કારણ કે તેમની યાદશક્તિ ત્યારે તાજી હોત. આમ એક્ઝિબિટ ખા-૧ માં કે તપાસ દરમિયાન સાક્ષીઓના નિવેદનોમાં શિવ શંકરની કોઈ વર્ણનાત્મક વિગતોના અભાવમાં,

ઓળખ પેરેડમાં ત્રણ સાક્ષીઓ દ્વારા શિવ શંકરની ઓળખ પર કાર્ય કરવું અને તે રામ બાબુના હુમલાખોરોમાંનો એક હતો તેવું માનવું સલામત અને યોગ્ય રહેશે નહીં. મુથુસ્વામી વિ. મદ્રાસ રાજ્ય કેસમાં દર્શાવ્યા મુજબ જ્યાં ઘટનાના લગભગ ૨.૫ મહિના પછી ઓળખ પેરેડ યોજવામાં આવી હતી ત્યાં સાક્ષીઓ દ્વારા આરોપીની ઓળખ પર આધાર રાખવો સલામત રહેશે નહીં. બીજા કેસ મોહમ્મદ અબ્દુલ હાફીઝ વિ. આંધ્ર પ્રદેશ રાજ્ય માં એવું માનવામાં આવ્યું હતું કે જ્યાં સાક્ષીઓએ પ્રથમ માહિતી અહેવાલમાં આરોપીનું કોઈ વર્ણન આપ્યું નહોતું, સેશન ટ્રાયલમાં આરોપીની તેમની ઓળખ આરોપીને દોષિત ઠરાવવા માટે કોર્ટ દ્વારા સુરક્ષિત રીતે સ્વીકારી શકાતી નથી. વર્તમાન કેસમાં ટેસ્ટ આઈડેન્ટિફિકેશન પેરેડ યોજાય તે પહેલાં લગભગ ૪ મહિનાનો લાંબો અંતરાલ હતો અને તે સ્વીકારવું મુશ્કેલ છે કે આ સમયગાળા છતાં સાક્ષીઓ તેમના મનમાં આરોપીની સ્પષ્ટ છબી રાખવામાં અને ઓળખ પેરેડમાં તેને યોગ્ય રીતે ઓળખવામાં સક્ષમ હતા."

૧૭. તેવી જ રીતે વિલંબનો મુદ્દો મુશીર ખાન વિ. મધ્ય પ્રદેશ રાજ્ય કેસમાં આ કોર્ટ દ્વારા ટેસ્ટ આઈડેન્ટિફિકેશન અંગેના પુરાવાને બાકાત રાખવામાં નીચે મુજબ વિચારવામાં આવ્યો હતો:

"૮. જ્યાં સુધી એ-૫ ની ઓળખનો સંબંધ છે જે ખૂબ જ વિલંબિત તબક્કે થઈ છે, એટલે કે તેની ઓળખ ૨૪-૧-૨૦૦૧ ના રોજ થઈ હતી અને ઘટના ૨૯-૧૧-૨૦૦૦ ની છે, ભલે એ-૫ ની ૨૨-૧૨-૨૦૦૦ ના રોજ ધરપકડ કરવામાં આવી હતી. ધરપકડની તારીખથી એક મહિનાથી વધુ અને ઘટનાની તારીખથી લગભગ ૩ મહિના પછી તેની ઓળખ પેરેડ ૨૪-૧-૨૦૦૧ ના રોજ કેમ યોજવામાં આવી તેનો કોઈ ખુલાસો નથી. આવા વિલંબિત ટીઆઈ પેરેડ પર નીચલી અદાલતો અથવા હાઈકોર્ટ દ્વારા કોઈ વિશ્વાસ રાખવો જોઈએ નહીં જેના માટે પ્રોસિક્યુશન દ્વારા કોઈ ખુલાસો નથી."

૧૮. પ્રસ્તુત કેસમાં કોઈ પણ સાક્ષીએ ઓળખ માટે કોઈ વિશેષતાઓ જાહેર કરી નહોતી જે થોડું સમર્થન આપશે. ઓળખ પેરેડ પોતે ધરપકડના ૨૫ દિવસ પછી યોજવામાં આવી હતી. તેમની આકસ્મિક મુલાકાત પણ રાત્રે હતી, જેમાં કોઈ ખાસ પ્રસંગ નહોતો કે તેઓ આરોપીઓની વિશેષતાઓ પર ધ્યાન આપે જે પછી તેમના મનમાં નોંધાઈ જાય અને જેથી તેઓ ભવિષ્યની તારીખે તેમને ઓળખી શકે. આકસ્મિક મુલાકાત પણ થોડી મિનિટો માટે જ હતી. સંજોગોમાં, અમારા માનવા મુજબ આવી માત્ર ઓળખ પ્રોસિક્યુશનના સંપૂર્ણ કેસનો આધાર કે

આધારસ્તંભ બની શકતી નથી. ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૮ સરસ્વતી સિંહ દ્વારા વ્યક્ત કરાયેલી શંકા પણ અપીલકર્તા સામે દોષિત ઠરાવવા માટે પૂરતી નહોતી. તેથી અમે અપીલકર્તાને શંકાનો લાભ આપીએ છીએ અને માનીએ છીએ કે પ્રોસિક્યુશન અપીલકર્તા સામે પોતાનો કેસ સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયું છે.

૧૯. એડવોકેટ મૃણાલ કાંતિ મંડલ સાચા છે કે અમુક કિસ્સાઓમાં આ કોર્ટે અપીલ ન કરનાર આરોપીને પણ લાભ આપ્યો હતો. બિજોય સિંહ વિ. બિહાર રાજ્ય કેસમાં, આ કોર્ટે અવલોકન કર્યું હતું કે જો કેસના મૂલ્યાંકન પર, એવા નિષ્કર્ષ પર પહોંચવામાં આવે કે કોઈ પણ આરોપીને દોષિત ઠેરવવો શક્ય નથી, તો તે નિર્ણયનો લાભ સમાન રીતે સહ-આરોપીને પણ મળવો જોઈએ, ભલે તેણે અપીલ દ્વારા આદેશને પડકાર્યો ન હોય. સુરેશ ચૌધરી વિ. બિહાર રાજ્ય કેસમાં આ કોર્ટનો ચુકાદો પણ સમાન અસરો ધરાવે છે.

૨૦. સંજોગોમાં અમે વર્તમાન અપીલ મંજૂર કરીએ છીએ, અપીલકર્તા સામે નીચલી અદાલતો દ્વારા દોષિત ઠરાવવાનો ચુકાદો રદ કરીએ છીએ અને તેને તેના પર લાદવામાં આવેલા તમામ આરોપોમાંથી મુક્ત કરીએ છીએ. અમે વધુ નિર્દેશ આપીએ છીએ કે આ મુક્તિ અને અમારા નિર્ણયનો લાભ અપીલ ન કરનાર આરોપી એટલે કે એસકે સાહિદ @ બાબલુ ને પણ મળશે.

૨૧. આમ અપીલ શરતો મુજબ મંજૂર કરવામાં આવે છે. અપીલકર્તાને આ અપીલના પેન્ડિંગ દરમિયાન જામીન પર મુક્ત કરવામાં આવ્યો હતો. તેના જામીન બોન્ડ ડિસ્ચાર્જ થાય છે.

દેવિકા ગુજરાલ

અપીલ મંજૂર.

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.